

6. Гаєвська Л.М. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства / Л.М. Гаєвська, О.В. Чернова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2011. – № 1 (55). – С. 184 – 185.
7. Кондратюк О.І. Економічний потенціал країни, його суть та тенденції розвитку / О.І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 91–98.
8. Бабан Т.О. Застосування категорії «потенціал» у сучасних економічних дослідженнях [Електронний ресурс] / Т.О. Бабан // Вісник Харків. нац. техн. ун-ту ім. П. Василенка. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_127/09.pdf.
9. Іщук С.О. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств / С.О. Іщук // Регіональна економіка : наук.-практ. журнал. – 7/2005. – № 3. – С. 48–56.
10. Косянчук Т.Ф. Економічна діагностика: навч. посіб. / [Т.Ф. Косянчук, В.В. Лук'янова, Н.І. Майорова, В.В. Швид]; за заг. ред. Т.Ф. Косянчук. – Львів: Новий Світ, 2007. – 452 с.
11. Валович М.З. Управління виробничим потенціалом підприємств спиртової промисловості в умовах системної нестабільності економіки / М.З. Валович // Наука й економіка. – 2010 р. – № 3 (19). – С. 103 – 107.
12. Михайленко О.В. Теоретичні аспекти стратегічного розвитку виробничого потенціалу / О.В. Михайленко // Зб. наук. пр. з актуальних проблем економічних наук «Інноваційний розвиток економіки України». – Херсон, 2013. – С. 186 - 191.
13. Добикін О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / О.К. Добикіна, В.С. Рижиков, С.В. Касьянюк, М.Є. Кокотко. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – 208 с.
14. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.
15. Перерва П.Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства / П.Г. Перерва, Н.М. Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 191–198.
16. Маркова В.Д. Стратегический менеджмент / В.Д. Маркова, С.А. Кузнецова. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 88 с.

РИНОК ЦУКРУ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Данилишин М.С., аспірант*,

Національний Науковий Центр «Інститут аграрної економіки»,

м. Київ, Україна

Ще не так давно Україна була найбільшим у світі виробником цукрових буряків і другим за величиною (після Франції) експортером цукру білого в Європі. В

---

* Науковий керівник: Саблук В.П., кандидат економічних наук

кінці 1980-х років XX століття, 40% російського споживання цукру була покрита поставками з України. Розпад СРСР і перехід до ринкової економіки різко змінив ситуацію в бурякоцукровій галузі України та її місце у світовому ринку цукру. На початку 90-х років цукробурякова галузь України займала провідне місце у світовому виробництві цукру з цукрового буряка. В Україні працювали 192 цукрових заводи, вироблялося більше 5 млн. тонн цукру, 2,0 млн. т меляси, і більше 30 млн. т свіжого жому, 5 рафінадних заводів виробляли 1,8 млн. т цукру-рафінаду. Кількість зайнятих в цукробуряковому комплексі України перевищувало 1,5 млн. чоловік. Все це ставило цукровий промисловість України на один рівень зі стратегічними галузями вітчизняного господарства.

Середина 90-х років характеризувався глибокою фінансовою кризою в галузі, скороченням посівних площ цукрових буряків, зниженням виробництва цукру, закриттям цукрових заводів та зношенням обладнання, зменшенням кількості робочих місць та соціальної напруги в регіонах [1].

За період 1990-2015 років чисельність цукрових заводів у країні скоротилося в п'ять раз. Разом з тим, бурякоцукрове виробництво України має стратегічне значення, зокрема, для забезпечення потреб внутрішнього ринку як соціально значущого продукту, та формування і зміцнення експортного потенціалу країни.

Сучасний стан бурякоцукрової галузі, як однієї з основних галузей агропромислового комплексу України, потребує створення умов, для забезпечення ефективного виробництва цукрових буряків та цукру. На сьогоднішній день, чинники, які впливають на ефективність бурякоцукрової галузі працюють, недосконало, внаслідок чого, збільшується собівартість виробництва цукрових буряків та цукру, створюється дефіцит або профіцит на ринку цукру, існують значні амплітуди коливань на цукрові буряки та цукор. Низький рівень ефективності національних товаровиробників на дозволяє розширювати географію експорту цукру.

Під урожай 2015 року посіяно 239 тис. га, що на 26% менше, ніж у минулому році (322 тис. га). Зменшення посівів в нинішньому році було запланованим кроком, оскільки в минулому сезоні було масове перевиробництво цукру. Станом на 21 грудня 2015 поточного року накопано 9907 тис. тонн з 239 тис. га, поточна врожайність становить в середньому 423 ц/га (рік тому - 459 ц/га). На переробку вивезено 9 708 тис. тонн коренеплодів (торік зібрано 14550 тис. т). Вихід цукру в цілому по Україні з початку виробництва в 2015 році склав 14,68% проти 14,10% в 2014 році.

У поточному сезоні працювало 36 заводів, а очікуване виробництво складе 1 430 000 тонн. Станом на 21 грудня 2015 заводами було вироблено 1 425 тис. тонн цукру, що на 575,3 тис. тонн менше, ніж на аналогічну дату минулого року, перероблено - 9708 тис. тонн цукрових буряків. Залишається працювати 3 заводи - 33 заводи вже закінчили виробництво.

Для України зараз не є актуальним питання експорту, оскільки ми не маємо достатнього рівня виробництва при сталому споживанні, а значні перехідні запаси та

надлишкові обсяги цукру не створюють тиск на цінову динаміку на внутрішньому ринку.

У найбільших та найрозвинутіших країнах-виробників цукру, регулювання ринку здійснюється економічними методами. Ці функції можуть виконувати як держава, так і недержавні організації.

Для України, яка є на шляху реформування бурякоцукрової галузі та зближення з Європейським Союзом, досвід функціонування ринку цукру в ЄС необхідно вивчати та впроваджувати у національну стратегію розвитку бурякоцукрової галузі та розробку моделі регулювання ринку цукру в Україні.

В умовах Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, цукор може імпортуватися до ЄС в рамках тарифної квоти за нульовою ставкою ввізного мита. Імпорт товарів понад встановлену тарифну квоту обкладається митом у звичайному порядку (за базовою ставкою). Зокрема, в рамках тарифної квоти можуть імпортуватися такі товари: цукор; цукрові сиропи; оброблена продукція з цукру; глюкоза та фруктоза. На сьогодні, квота уже заповнена.

Європейський Союз поряд із Бразилією та Індією є найбільшим виробником цукру. Щорічне виробництво цукру в ЄС-27 коливається в межах 13-15 млн. тон [2].

Найбільшими виробниками цукру в ЄС є Франція, Німеччина Великобританія та Польща: на їхню частку припадає, приблизно, половина обсягів виробленої продукції [3].

Регулювання ринку цукру в ЄС здійснюється в рамках єдиної сільськогосподарської політики. Основними напрямками цієї політики є:

1. встановлення виробничих квот, що обмежують кількість цукру, яку виробники можуть реалізовувати за високими внутрішніми цінами;
2. застосування імпортного мита з метою захисту внутрішніх цін від впливу дешевого імпортного цукру;
3. використання експортних субсидій (доплати за експорт цукру в межах встановленої експортної квоти).

В європейській системі регулювання світового ринку цукру з метою підтримки країн, що розвиваються, застосовується практика договорів з третіми країнами про пільгове постачання цукру-сирцю. При цьому, щоб уникнути збитків від додаткового імпорту для національних виробників цукру, обумовленого зниженими митними зборами, національним законодавством країн – членів ЄС передбачено використання експортних субсидій, які дозволяють виробникам експортувати аналогічну імпортованій кількості цукру за цінами, що забезпечують прибуткову діяльність.

Отже, незважаючи на те, що собівартість виробництва цукру в ЄС значно перевищує середньосвітові показники, внутрішні високі ціни й експортні субсидії дозволяють фінансувати експорт цукру в обсягах, що перевищують внутрішні квоти.

Для підтримки високих внутрішніх цін країни ЄС намагаються здійснювати необхідне регулювання імпортного потоку. Це досягається за допомогою фіксованих імпортних тарифів, які настільки високі, що імпорт цукру стає недоцільним. Крім

того, ЄС має право запроваджувати спеціальний тариф у випадку, якщо ціни на світовому ринку значно знижуються.

Основними причинами кризових явищ у бурякоцукровій галузі України є:

- загальна економічна криза і послаблення ролі держави у розвитку бурякоцукрового виробництва;
- зменшення обсягів споживання перш за все через зниження купівельної спроможності споживачів.
- подорожчання енергоносіїв.
- втрата економічної зацікавленості виробників у вирощуванні цукросировини;
- недосконалість механізмів економічного регулювання виробництва;
- недосконалість/відсутність чіткого законодавства для підтримки основ організації виробництва та регулювання ринку цукру;
- різке скорочення матеріально-технічного забезпечення буряко-сіючих господарств і цукрових заводів.

Цукор відноситься до категорії стратегічних продуктів, які забезпечують економічну безпеку нашої країни. Однак нині внутрішній ринок цукру практично перебуває у розбалансованому стані, він не перетворився у саморегулюючу систему, а його вплив на господарюючі суб'єкти виявився мінімальним. Традиційні зовнішні ринки реалізації українського цукру змінили конкуренти з інших європейських країн. Послаблення ролі держави та відсутність виваженої політики щодо розвитку цієї галузі, а також криза державного регулювання виробництва та реалізації цукру – призвели до деформації та дестабілізації вітчизняного цукробурякового комплексу, різкого падіння обсягів виробництва цукру та зниження його ефективності.

На сьогодні у цукробуряковому комплексі законодавчо і на практиці існує квотування поставок продукції на внутрішній ринок, хоча потреба в цьому відсутня. Як правило, квотується виробництво і реалізація продукції з метою обмеження поставок її на ринок. Однак в умовах сьогодення ця задача для України неактуальна - перевиробництва цукру в країні немає.

Список літератури:

1. Варченко О.М. Затрати ручної праці при вирощуванні цукрових буряків / О.М. Варченко // Економіка АПК. – 2001. – №10. – С.27-30.
2. Walter-Jørgensen A. Reform af EU's sukkerpolitik – konsekvenser for EU og udviklingslandene / A.Walter-Jørgensen, H.G. Jensen, S.E. Frandsen. – Danish Research Institute of Food Economics (FOI) . – Rapport nr. 126. – 2001. – 82 p
3. Harris Simon, Swinbank Alan and Wilkkinson Guy. The food and farm polities of the European Community / Simon Harris, Alan Swinbank, Guy Wilkkinson. – British Sugar review. – 2010, 50(4). – P. 11-15.